

**KHOA THƯ VIỆN THÔNG TIN, TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
CHIẾC NÔI ĐÀO TẠO CÁN BỘ CHO SỰ NGHIỆP THƯ VIỆN VIỆT NAM**

PGS.TS. Nguyễn Văn Cần

Nguyên Phó Hiệu trưởng

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

1. Những năm tháng sau ngày hòa bình lập lại trên miền Bắc, tuy còn bộn bề công việc phải giải quyết, Đảng và Chính phủ vẫn quan tâm đến công tác đào tạo cán bộ ngành văn hóa và thư viện. Thấy rõ vai trò to lớn của sách báo và thư viện đối với xã hội, năm 1961 Bộ Văn hóa (nay là Bộ VH-TT-DL) đã quyết định mở lớp bồi dưỡng cán bộ thư viện do chuyên gia Liên Xô trực tiếp giảng dạy tại Khoa Thư viện Trường Lý luận và Nghiệp vụ (tiền thân của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội). Cũng vào thời gian này, lớp đại học thư viện khóa 1 (1961-1965) được khai giảng, mở đầu cho sự nghiệp đào tạo cán bộ thư viện bậc đại học ở Việt Nam. Lớp có hàng trăm sinh viên theo học, phần lớn là những cán bộ đã tham gia phong trào xây dựng thư viện và tủ sách cơ sở và làm công tác xuất bản, phát hành. Trong chương trình đào tạo của khóa học, nhiều môn học khoa học cơ bản được các giảng viên nổi tiếng của hai Trường Đại học Tổng hợp và Sư phạm Hà Nội giảng dạy. Sau khi tốt nghiệp ra trường, các học viên khóa đầu tiên đã trở thành những cán bộ nòng cốt xây dựng sự nghiệp thư viện trên miền Bắc trong thời kỳ chống chiến tranh phá hoại của Mỹ. Một số người được giữ lại Khoa Thư viện hoặc sau này chuyển về làm cán bộ giảng dạy như các thầy, cô: Phạm Văn Rính, Nguyễn Công, Cao Thị Thu Nga, Nguyễn Văn Hy, Nghiêm Phú Diệp, Hoàng Sơn Cường, Trần Đình Quang, Nguyễn Tuyết Nga... Thời gian này, Khoa được bổ sung thêm các giảng viên đã tu nghiệp từ Liên Xô, Trung Quốc về. Song song với hệ đại học, Khoa còn triển khai đào tạo hệ trung cấp.

2. Những tháng năm chống chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ, thầy và trò Khoa Thư viện cùng với các khoa khác của trường đi sơ tán tại 3 địa điểm như Yên Dũng (Bắc Giang), Từ Sơn (Bắc Ninh) và Lập Thạch (Vĩnh Phúc). Trong điều kiện khó khăn của thời chiến, các hoạt động đào tạo của Khoa và Nhà trường vẫn được đảm bảo. Ngoài

nhiệm vụ giảng dạy, học tập, thầy và trò Khoa Thư viện còn tích cực tham gia đóng góp với địa phương nơi sơ tán như giúp dân đào hầm chống bom đạn Mỹ, đắp đê chống lụt, làm thủy lợi, tổ chức tuyên truyền, giới thiệu sách báo và biểu diễn nghệ thuật. Theo tiếng gọi của tiền tuyến, không ít học viên của Khoa, của Trường đã tham gia nhập ngũ và có người đã hy sinh trên chiến trường. Nhiều sinh viên của Khoa sau khi tốt nghiệp đã xung phong đi công tác phục vụ tuyển lựa khu Bốn, hoặc tới các vùng xa, khó khăn như Tây Bắc, Việt Bắc, vùng mỏ Quảng Ninh...

3. Lịch sử và sự nghiệp đào tạo của Khoa Thư viện luôn gắn với lịch sử phát triển và quy mô đào tạo chung của Nhà trường. Năm 1977, Trường Lý luận và Nghiệp vụ được nâng cấp thành Trường Cao đẳng Nghiệp vụ Văn hóa. Năm năm sau, năm 1982 được nâng cấp thành Trường Đại học Văn hóa Hà Nội. Thời gian này, chức năng, nhiệm vụ và quy mô đào tạo của Nhà trường đã thay đổi. Từ đây, Nhà trường được giao đào tạo cán bộ các ngành nghiệp vụ văn hóa có trình độ đại học như Thư viện, Bảo tàng, Văn hóa quần chúng và Phát hành sách. Riêng nhiệm vụ đào tạo cán bộ ở bậc trung cấp trong đó có ngành thư viện được giao cho các Trường Văn hóa Nghệ thuật địa phương. Cơ sở vật chất, trang thiết bị phục vụ cho công tác đào tạo cũng dần dần được Bộ Văn hóa và Ban Giám hiệu nhà trường quan tâm đầu tư nâng cấp. Từ các dãy nhà học cấp bốn mái tranh đã thay bằng các khu làm việc và giảng đường cao tầng, khang trang. Trung tâm Thông tin Thư viện trường và thư viện thực tập của Khoa Thư viện được xây dựng và tổ chức lại tạo điều kiện để sinh viên tự học và thực hành nghề nghiệp.

Cùng với hình thức đào tạo chính quy tập trung, năm 1982 Khoa Thư viện bắt đầu đào tạo hệ đại học tại chức (nay là hệ vừa làm vừa học). Dần dần các lớp học theo hình thức đào tạo này được mở ra ở nhiều nơi như Viện Thông tin Khoa học Xã hội và các tỉnh, Thành phố Hà Nội, Hải Phòng, Lạng Sơn, Yên Bái, Vĩnh Phúc, Phú Thọ, Hải Dương, Nam Định, Thanh Hóa, Nghệ An, Quảng Bình, Quảng Trị, Đà Nẵng, Bình Định, Khánh Hòa, Thành phố Hồ Chí Minh, Tiền Giang, Vĩnh Long, Cần Thơ... Đây là hình thức đào tạo vừa góp phần nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ thư viện tại các địa phương trong toàn quốc, vừa tạo điều kiện để các giảng viên của khoa đi thực tế, nghiên cứu nhu cầu của độc giả và nhu cầu đào tạo cán bộ thư viện.

4. Có thể khái quát quá trình đào tạo cán bộ thư viện của Khoa Thư viện Thông tin Trường Đại học Văn hóa Hà Nội trong 50 năm qua thành hai giai đoạn chính: giai đoạn 1 từ 1961-1991; giai đoạn 2 từ 1992 đến nay.

Trong giai đoạn từ năm 1961- 1991, mục tiêu chủ yếu của Khoa là đào tạo cán bộ thư viện cho hệ thống thư viện công cộng. Các thí sinh thi tuyển đầu vào chủ yếu theo khối C (văn, sử, địa) với thời gian đào tạo 4 năm. Về nội dung chương trình đào tạo được thiết kế theo mô hình đào tạo cán bộ thư viện đại chúng của Liên Xô, lấy khoa học xã hội làm cơ sở, sinh viên học các môn chuyên sâu về khoa học xã hội như văn học, lịch sử. Riêng các môn chuyên ngành được chia thành 2 lĩnh vực thư viện học và thư mục học. Nhưng thực tế trong giai đoạn này đã có một số khóa thử nghiệm, Khoa thay đổi mục tiêu sang đào tạo cán bộ thư viện khoa học đa ngành và chuyên ngành như khóa 2, 4, 5. Để đạt mục tiêu này, Khoa đã đổi mới phương thức đào tạo. Trong ba năm đầu sinh viên được gửi sang các trường đào tạo khoa học cơ bản, sau đó trở về trường học tiếp 1,5 năm các môn chuyên ngành. Ngày nay hình thức đào tạo này không còn được duy trì, mặc dù trên thực tế nó tỏ ra thích hợp và có hiệu quả. Riêng đối với lớp đại học thư viện khóa 9 thì Khoa xác định mục tiêu đào tạo cán bộ cho thư viện khoa học tự nhiên và khoa học kỹ thuật. Do vậy trong chương trình đào tạo, phần đại cương sinh viên được trang bị kiến thức về khoa học tự nhiên như các môn toán, lý, hóa, sinh.

Giai đoạn 2 từ 1992 đến nay, nhằm đáp ứng nhu cầu công cuộc đổi mới, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, Khoa Thư viện đã bốn lần đổi mới chương trình đào tạo vào các năm 1992, 1997, 2003 và 2010, đã cập nhật và bổ sung nhiều tri thức và môn học mới cho sinh viên. Chẳng hạn, thực hiện chủ trương của Bộ Giáo dục và Đào tạo về đổi mới chương trình, nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực, năm 1992, Khoa đã thay đổi mục tiêu đào tạo: đào tạo cán bộ thư viện thông tin đa năng, có khả năng thích nghi với các loại hình thư viện và trung tâm thông tin. Trong chương trình đào tạo xác định khoa học chuyên ngành thư viện thông tin, tin học và ngoại ngữ làm nền tảng. Để thực hiện mục tiêu này, Khoa đổi tên thành Khoa Thư viện - Thông tin. Về nội dung đào tạo, sinh viên của các khoa chuyên ngành trong Trường Đại học Văn hóa Hà Nội được học các môn khoa học cơ bản như nhau. Riêng các môn cơ sở và chuyên ngành thư viện được bổ sung nhiều môn học thuộc lĩnh vực thông tin như Thông tin học, Mô tả nội dung tài

liệu, Lưu trữ thông tin, Tra cứu thông tin... Để thực hiện chương trình đào tạo, Khoa chú ý xây dựng đội ngũ giảng viên. Vào những năm 1992-1996, ngoài giảng viên thỉnh giảng, số giảng viên cơ hữu của Khoa khá đông và có trình độ (17 người, trong đó 4 tiến sĩ, còn lại là thạc sĩ và giảng viên chính).

Đặc biệt năm 2010 dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Ban Giám hiệu Nhà trường, cùng với các khoa chuyên ngành, Khoa Thư viện - Thông tin đã biên soạn lại chương trình đào tạo của hai ngành Khoa học thư viện và Thông tin học với ba loại chương trình cao đẳng, đại học và liên thông đại học. Tháng 7/2011 vừa qua, Khoa đã tuyển sinh ngành Thông tin học khóa đầu tiên.

Nhờ đổi mới mục tiêu, nội dung chương trình đào tạo, mạnh dạn ứng dụng công nghệ thông tin trong giảng dạy với những phương pháp giảng dạy tích cực để từng bước nâng cao chất lượng đào tạo, nên các thí sinh thi vào ngành thư viện thông tin tăng lên hàng năm. Khoa Thư viện - Thông tin là một trong những khoa của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội có lượng sinh viên đông. Mỗi năm có khoảng 800 sinh viên hệ chính quy, chưa kể sinh viên hệ vừa học vừa làm tại các địa phương. Ngoài nhiệm vụ học tập, sinh viên của Khoa còn tích cực tham gia nghiên cứu khoa học và các hoạt động xã hội. Điều đáng mừng là trong hai năm học vừa qua, các sinh viên tốt nghiệp đạt danh hiệu thủ khoa của trường đều học ngành thư viện - thông tin.

5. Nửa thế kỷ qua Khoa Thư viện - Thông tin đã đào tạo được 39 khóa đại học chính quy, 3 khóa chuyên tu đại học, 9 khóa trung cấp, 10 khóa tại chức tại trường cùng mấy chục lớp mở tại các địa phương, góp phần đào tạo 15 khóa cao học thư viện. Ngoài ra hàng năm Khoa còn thường xuyên mở các lớp bồi dưỡng ngắn hạn theo chuyên đề cho cán bộ thư viện và trung tâm thông tin. Tính sơ bộ, sau 50 năm đã có hơn nửa vạn cán bộ thư viện ở nước ta đã được đào tạo, bồi dưỡng tại Khoa Thư viện - Thông tin Trường Đại học Văn hóa Hà Nội. Cùng với các khoa khác của trường, Khoa đã cung cấp một nguồn nhân lực dồi dào cho ngành văn hóa và thư viện của đất nước. Nhiều người trong số đó đã trở thành cán bộ quản lý các Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch, cán bộ quản lý ngành thư viện, giám đốc các thư viện và cơ quan thông tin lớn ở trung ương và các tỉnh, thành phố, trở thành các chuyên gia trong lĩnh vực thư viện thông tin. Không ít người đã trở thành cán bộ giảng dạy chuyên ngành thư viện tại các trường đại học, cao đẳng khác.

Chính nhờ đội ngũ cán bộ thư viện đông đảo được đào tạo một cách bài bản tại trường đã góp phần xây dựng lên hệ thống thư viện ở Việt Nam bao gồm các thư viện khoa học tổng hợp, thư viện khoa học đa ngành, chuyên ngành, thư viện quân đội, thư viện các trường đại học, chuyên nghiệp, các trường phổ thông...

6. Kết quả đào tạo của Khoa Thư viện - Thông tin trong nửa thế kỷ qua không thể tách rời sự quan tâm chỉ đạo của hai Bộ: Bộ Văn hóa, Thể Thao, Du lịch, Bộ Giáo dục và Đào tạo, của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội. Đặc biệt là sự cố gắng vượt bậc của ban chủ nhiệm và cán bộ giảng viên của Khoa qua các thời kỳ. Có thể kể tên các cán bộ trong ban chủ nhiệm khoa và các giảng viên đã có nhiều năm đóng góp cho sự nghiệp đào tạo cán bộ thư viện như các thầy, cô: Hoàng Phấn, Lê Phi, TS. Nguyễn Thị Thuận, TS. Vũ Đình Giám, TS. Trần Đình Quang, TS. Phạm Văn Rính, Dương Bích Hồng, Trịnh Kim Chi, Nguyễn Yến Vân, Nghiêm Thành Nhân, PGS.TS. Đoàn Phan Tân, PGS.TS. Nguyễn Thị Lan Thanh, PGS.TS. Trần Thị Minh Nguyệt, ThS. Nguyễn Tiến Hiên, ThS. Vũ Thuý Bình, ThS. Vũ Dương Thuý Nga... Qua các thời kỳ đã có 5 giảng viên của khoa được đề bạt vào Ban Giám hiệu, một số khác được bổ nhiệm làm cán bộ quản lý các khoa, phòng ban của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.

7. Trên thế giới, Thư viện là một nghề vừa mang tính truyền thống vừa mang tính hiện đại. Truyền thống về nghề này có từ thời cổ đại, gắn với sự xuất hiện chữ viết và thư tịch. Hiện đại vì hiện nay nó đang ứng dụng những thành tựu của công nghệ thông tin và truyền thông, gắn với việc sử dụng rộng rãi các mạng thông tin máy tính toàn cầu để cung cấp cho người dùng tin những thông tin khác nhau. Dưới góc độ văn hóa, đó là nghề hết sức cao quý và nhân văn, bảo tồn và chuyển tải các giá trị của di sản văn hóa thành văn của nhân loại đến độc giả, góp phần phát triển văn hóa đọc trong toàn xã hội. Khi đất nước tiến hành công nghiệp hóa và hiện đại hóa, hội nhập quốc tế, hình thức tài liệu và phương thức phục vụ của các thư viện có thể thay đổi, nhưng mục đích phục vụ không đổi thay. Mục tiêu phục vụ mà các thư viện hướng tới là đáp ứng nhu cầu thông tin về phát triển chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, kỹ thuật của đất nước.

Hiện nay ở nước ta đang mở ra quá nhiều trường đại học, cao đẳng, tạo nhiều cơ hội cho thí sinh trong việc chọn trường. Tuy nhiên, điểm thi tuyển sinh đầu vào của nhiều trường lại quá thấp, điều đó không thể không ảnh hưởng đến chất lượng đào tạo. Chỉ tính

riêng ngành thư viện - thông tin đã có hơn 50 trường đại học, cao đẳng tham gia đào tạo. Trong bối cảnh đó, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội và Khoa Thư viện - Thông tin vẫn tự hào là chiếc nôi đầu tiên, là cơ sở có bề dày 50 năm liên tục đào tạo cán bộ thư viện và hiện nay đang tổ chức đào tạo cả bốn cấp: Cao đẳng, đại học, thạc sỹ, tiến sỹ ngành Thư viện Thông tin.

Để tiếp tục thực hiện tốt công tác đào tạo thì nhiệm vụ hàng đầu là tập trung xây dựng đội ngũ giảng viên. Nhìn chung đội ngũ giảng viên Khoa Thư viện - Thông tin hiện thời tuổi đời và tuổi nghề còn rất trẻ (khoảng từ 30 - 40 tuổi đời), hầu hết là những sinh viên giỏi được giữ lại làm cán bộ giảng dạy. Họ được đào tạo cơ bản, thạo tin học, ngoại ngữ, luôn tận tâm và say mê với nghề giáo và nghề thư viện, có ý thức vươn lên, không ngừng rèn luyện để nâng cao trình độ chuyên môn. Chắc chắn họ sẽ viết tiếp truyền thống của Trường, của Khoa Thư viện trong 50 năm qua.

Ngoài sự cố gắng của bản thân giảng viên, Nhà trường và ban chủ nhiệm khoa cần có chiến lược đào tạo, bồi dưỡng thường xuyên, có chính sách đãi ngộ, sử dụng giảng viên một cách hợp lý nhằm phát huy các tiềm năng của đội ngũ giảng viên của Khoa, khuyến khích họ tiến bộ để có thể đóng góp ngày càng nhiều cho sự nghiệp đào tạo cán bộ thư viện thông tin có chất lượng cao của đất nước.

Tài liệu tham khảo

1. Kỷ yếu hội thảo khoa học nâng cao chất lượng đào tạo cán bộ thư viện - thông tin. Trường ĐHVHHN, tháng 4/ 2003.
2. Kỷ yếu hội thảo thực trạng và giải pháp nâng cao chất lượng đào tạo. Kỷ niệm 50 năm thành lập Trường ĐHVHHN, tháng 3/2009.
3. Kỷ yếu hội thảo đào tạo sau đại học trong bối cảnh hội nhập quốc tế. Trường ĐHVHHN, tháng 3/2009.